

Люк Фери, Клод Капелие

КРАСИВАТА ИСТОРИЯ НА ФИЛОСОФИЯТА

София, 2018

Преводът е направен по изданието:

Luc Ferry avec Claude Capelier

LA PLUS BELLE HISTOIRE DE LA PHILOSOPHIE

Robert Laffont

Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на „Изток-Запад“.

© D. Simonnet pour la collection et

Éditions Robert Laffont, S. A., Paris, 2013

© Нина Венова, превод, 2018

© Издателство „Изток-Запад“, 2018

ISBN 978-619-01-0204-5

ЛЮК
ФЕРИ

КРАСИВАТА
ИСТОРИЯ

НА

ФИЛОСОФИЯТА

Превод от френски

Нина Венова

Съдържание

Предисловие	11
-------------------	----

Въведение

Подготовка за пътуването / 15

1. Що е философия?	17
Философията не се свежда до морала	17
Философията не е религия	21
Светска духовност	22
2. Петте големи философски отговора	25
Първи отговор	
Хармонията на космоса	27
Настройване към божествения ред на света	27
Завръщането на Одисей	29
Заплахата от прекрачването на мярата	29
Да обитаваш настоящето	31
Страхът – враг на мъдростта	33
Втори отговор	
Юдео-християнският принцип	34
Спасение телом и духом	35
Прогрес... ..	37
... и регрес	39
Трети отговор	
Хуманистичният принцип	40
Картезианското съмнение	40
Tabula rasa	42

Спасени от прогреса?	44
Нова представа за човечеството	46
Четвърти отговор	
Принципът на деконструкцията	47
Да се философства с чук в ръка	47
Всеки идеал отрича живота	49
Смъртта на човека	50
По-пълнокръвен живот	51
Всяко удоволствие иска вечност	52
Философите на подозрението	54
Задънените улици на релативизма	57
Пети отговор	
Любовта, но в принцип на смисъла	58
Любовта, покачваща се стойност	59
Модерното семейство	61
За бъдещите поколения	62
Нова форма на трансцендентност	63
3. Как човечеството завоява своята автономия	67
Привлекателността на старите философии	69
Две употреби на философията	72

Първи период

АНТИЧНОСТ

Красивата история на философията накратко / 75

4. Хезиод: люлката на боговете	77
Раждането на боговете	78
Произходът на пространството и времето	80
Войната на боговете	81
От митологията към философията	83
Гръцкото чудо	86
5. Платон: първата цялостна философия	89
Теорията на истината	89
Познанието е разпознаване	91
Светът на идците	93
Една дълбоко аристократична етика и политика	96

Значи всички сме платоници?	98
6. Аристотел: оплождане на философията чрез наблюдението	101
„Платон ми е скъп, но истината ми е по-скъпа.“	101
Защо димът отлита, а камъните падат?	104
От добродетелната котка до мъдреца	105
Християнските наследници на Аристотел	108
Естественият закон като сакрален	111

Втори период

ЮДЕО-ХРИСТИЯНСКАТА ЕПОХА Спасение чрез Бога и вярата / 115

7. Оспорване на аристократичната етика	117
Притчата за талантите	117
От значение е добрата воля!	118
8 Разрив с юдейския и гръцкия свят	123
Потопът, видян от гръцкия свят:	
Девкалион и Пира	126
Потопът, видян от юдейския свят: Ной	127
Потопът, видян от Нимрод: Вавилонската кула	130
Нещастното съзнание	131
9. Помирение на естествените	
наклонности и закона чрез любовта	135
В името на любовта	135
Поривът на сърцето	137
Помирение на мислимото и сетивното	139

Трети период

ПЪРВИЯТ ХУМАНИЗЪМ Спасение чрез историята и прогреса / 143

10. Пико дела Мирандола: раждането на хуманизма	145
Няма човешка природа	145
Гениалният господин „Знам всичко“	147
Човекът извън природата	149
Човекът, останал без дарове, но свободен	151

Раждането на историчността	153
Контракултура и предтечи	155
11. Примерен портрет на хуманизма	159
Първа черта	
Отхвърляне на позоваването на авторитета	159
Втора черта	
Отказ от догматизма	165
Трета черта	
Прибягване до опита, критика на метафизиката	167
Четвърта черта	
От идеята за безкрайна вселена	
до формулирането на правата на човека	170
Пета черта	
Разомагьосване на света и проект	
за техническо усвояване на природата	173
Шеста черта	
Оптимизъм и идея за прогрес	175
Седма черта	
Демократизиране на знанието	176
Осма черта	
Юридически хуманизъм,	
светски характер и роля на историята	178
Девета черта	
Образование и... колонизация	188
12. Кантовият поврат	193
Радикално нова теория за познанието	193
Етика, основана върху свободата	195
Спасение чрез разширената мисъл	197
Безпрецедентен поврат:	
човешката пределност релативизира идеята за Бог	198
13. Хегел и Маркс: хуманисти или деконструктивисти?	203
Философи на историята	
или теоретици на отричането на историята?	203
Илюзията за времето	205

Хегел, противник на Просвещението	208
Краят на историята	209
Двойното експлозивно виждане на Маркс	213
14. Критиците на Просвещението	217
Контрареволуционната и романтическа критика	218
Разумът не е достатъчен	219
Животът: по-силен от Просвещението	222
Нацията: предпочитана пред личността	223
Реабилитация на предразсъдъците	225
Критика на универсализма	227
Клод-Леви Строс: апология на различието	228
Критика на прогреса	231
Екологическата критика	233

Четвърти период
ВРЕМЕТО НА ДЕКОНСТРУКЦИЯТА / 237

15. Шопенхауер: от песимизма	
до изкуството да бъдем щастливи	239
Да прогоним илюзиите	239
Светът като представа	242
Светът като воля	244
Светът няма причина	247
Абсурдността на човешкото съществуване	250
Обречени на страдание и скука	252
Изкуството да бъдем щастливи според Шопенхауер	254
Да живеее смъртта?	258
16. Ницше: да направим живота си пълноценен	261
Безсмислието на света е неговият шанс	261
Критика на nihilisma	263
Разрушаване на кумирите	265
Антитеория на познанието: генеалогията на кумирите	269
Всяка оценка е симптом	270
Богатите и бедните на живот	272
Реактивни сили и активни сили	274
Моралът на аморалиста	276

Вечното възвръщане	280
Изкусителна и нетърпима мъдрост	282
17. Хайдегер: светът на техниката	287
Само средства, вече никакви цели	287
Двата века на глобализация	289
Общество на повсеместна конкуренция	290

Пети период

НАСТЪПВАНЕТО НА ВТОРИЯ ХУМАНИЗЪМ

Революцията на любовта / 293

18. Една друга модерност	295
Нов принцип на смисъла	295
Заплашителната наука	297
Първа модерност: непълна и догматична	299
Втората модерност:	
от вярата в прогреса до рисковото общество	300
Безцелният прогрес	303
Бракът по любов и модерното семейство,	
деца на капитализма	303
Децата на първо място	306
От любовта към близките към грижата за ближния	308
19. Новото омагьосване на света	311
Залезът на нацията и революцията	311
Свещеното с човешки образ	313
Политика на любовта	315
Мъдростта на любовта	317
Философи и мислители,	
 споменати в тази книга (в хронологичен ред)	321

Предисловие

В един свят в криза, където присъщата на глобализацията конкуренция изглежда се развива сляпо и никой – нито ръководителите на най-могъщите държави, нито шефовете на многонационалните компании – не е в състояние да промени нейния ход, философията несъмнено събужда растящ интерес, навярно наред с надеждата, че може да предложи ориентири и смисъл на нашето съществуване. Още по-нетърпимо е усещането, че са ни отнели съдбата, при положение че традиционните идеали, големите разкази (духовни, патриотични, революционни), давали ни вдъхновение и насоки за извисяване на живота, до голяма степен са изгубили убедителната си сила пред една реалност, над която вече нямат власт. След като сме охладнели към тях и стига да не се задоволяваме с някакво носталгично-обвинително безсилно озлобление, какво ни остава, освен да търсим друг спасителен сал? Заради какво днес животът си заслужава да бъде живян въпреки смъртта, какво оправдава да посветим на това главните си усилия? Разбуденото любопитство към философската мисъл не е изненадващо в този контекст.

При целия този интерес обаче парадоксално философията изглежда извънредно загадъчна за повечето – дори образовани – неспециалисти. Впрочем може би това е единствената голяма област от културната ни традиция, за която огромното мнозинство от съвременниците ни биха се затруднили да дадат дефиниция, пък била тя и приблизителна; при това и самите философи често създават впечатлението, че не могат да се обединят около общо разбиране за своята дисциплина.

Ето защо, преди да разкажем историята за това как човечеството стига до омайното откритие на своите възможности и на

смисъла, който те могат да придадат на живота, трябва да отговорим на няколко предварителни въпроса. Що е философия? За какво „служи“ тя и какво може да се очаква от нея? Необходима ли ни е все още? И ако е така, с какво може да ни помогне в една епоха, когато човешкото съществуване изглежда все по-подчинено на непрекъснатото разгръщане на технологичните нововъведения и на икономическите стратегии (това, което Хайдегер определя като „свят на техниката“), посветени единствено на умножаване на *средствата*, без да се интересуват от *целите*, към които хората биха могли да се стремят? Ще видим, че има сериозен отговор на този въпрос, поставен от Жан-Франсоа Ревел в станалия известен памфлет „За какво са философите?“.

Защо философията е нещо съвсем друго, различно от „школата на критическата мисъл“, към която често се опитват да я сведат. Ако беше само това, тя не би си струвала труда, не би заслужавала дори един час усилие, за да го кажем като Паскал. А и къде се е чуло и видяло учените, техниците, юристите, земеделците да се нуждаят от философи, за да имат критическа мисъл? Затова пък научните и техническите открития, политическите реформи, художествените творби, колкото и да са плодоносни, не ни казват какъв вид истина можем да постигнем, не са достатъчни да легитимират моралните ни ценности, нито удовлетворяват нашите питання за това какъв би трябвало да бъде нашият живот, какво означава *добър живот* за нас, смъртните, способен да спаси съществуването ни от незначителността, с която го заплашват неговата краткотрайност и случайност. Да даде отговор на това предизвикателство с чисто човешките средства на рационалната мисъл – точно това е крайният предмет на философията.

Ето нишката на Ариадна, която ще следваме, напредвайки в тази история на философията, като съпреживяваме нейните перипетии и зрелищни обрати, за да открием находките, променили нашето разбиране за света. Ще видим как през епохите се появяват непознати екзистенциални залози, които внезапно обезценяват най-широко приеманите идеали, така че се налага

най-големите философи да предлагат нови пътища, често неочаквани, но понякога толкова сияйни, че и днес, векове по-късно, продължават да осветяват нашия път напред.

Макар да лъкатуши непредвидено във времето тази история, оказва се, разкрива ако не логика, поне една форма на развитие в две допълнителни плоскости. От една страна, търсенето на онзи добър живот, отначало полагано извън и над човека (в хармонията на космоса, божественото), все повече ще се приближава до интимното, до сърцевината на човешкия опит (разума, свободата, накрая непосредственото изживяване на нашите чувства). От друга страна, то ще се опитва, етап след етап, да включва измерения на съществуването, дотогава забравени, маргинализирани или потиснати (сексуалността, женското у мъжете, мъжкото у жените, детското, животинското и дивото у нас, несъзнаваното, икономическите детерминанти и т.н.).

В тази еволюция на философията могат да се открият пет големи епохи, които предстои да проследим. Като покажем зараждането и разгръщането на делото на най-големите философи, изтъквайки незаменимия принос на всеки от тях, ще разкажем една от най-красивите ни истории. Как човечеството стъпка по стъпка осъзнава дълбоките си устои и променя представата си за онова, което прави живота „достоеен да бъде живян“.

Това постепенно самоопознаване на човечеството, естествено, продължава и в наши дни. Затова ще допълним нашия пространен разказ с поглед върху актуалния контекст и новите отговори, с които философията може да допринесе за преодоляването на съвременното объркване, откривайки в нашите възделения принципите за една основателна причина за съществуване, като дори само идеята за нея днес изглежда толкова проблематична, макар да ни е нужна повече от всякога.